

Ceviz Yetiştiriciliğinin Dünya ve Türkiye'deki Mevcut Durumu

Ümran Eldoğan, Sibel Aktuğ Tahtacı, Hatice Gözel

Antepfıstığı Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Gaziantep, Türkiye
e-posta:eldoganumran@hotmail.com

Özet

Türkiye, antepfıstığı, bademin yanı sıra cevizin de gen merkezidir. Ancak ülkeler itibariyle ceviz üretimine bakıldığında Çin 1.700.000 ton ile 1. sıradadır. İran ise 453.988 ton üretim ile 2.sırada, ABD 420 bin ton üretim sağlayarak 3. sırada yer almaktadır. Türkiye ise 212.140 ton üretim ile 4. sırayı takip etmektedir (Fao, 2013). 2014 yılı TUIK rakamlarına göre Türkiye ceviz üretiminin 181 bin ton olduğu tespit edilmiştir. Ülkemizin ceviz üretimi bölgelere göre incelendiğinde ilk sırayı %20 üretim ile Ege bölgesi alırken, %18'lik bir üretim ile Akdeniz bölgesi 2.'inci sırada, %12'lik üretim ile Ortadoğu Anadolu Bölgesi 3.sırada ve %5'lik bir üretim ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi 7. sırada yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu bölgesindeki yüksek yaz sıcaklıkları sebebiyle ceviz kalitesinde önemli sorunlar yaşanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Ceviz, üretim, Türkiye

Walnut Production/Growing Conditions in Turkey and World

Abstract

Turkey is the gene center of nuts such as pistachio, almond and walnut. However, China is seen to be rank first on the walnut breeding with 1.700.000 tone. Iran follows China with 453.988 tone. USA rank third after Iran with 420.000 tone. Turkey is placed fourthly with 212.140 tone (Fao, 2013). According to the Turkish Statistical Institute, Turkey is determined to grow 181.000 tone walnut in 2014. As walnut growing in Turkey is investigated by regions. Growing figures of regions are sorted from top production center to least center as follows: Aegean: %20, Mediterranean region: %18, Central anatolia: %12, South eastern region: %5. walnut quality was affected negatively due to the high summer temperature in South eastern region.

Keywords: Walnut, production, Turkey

Giriş

Ceviz (*Juglans regia* L.), botanikte Dicotyledoneae sınıfı Juglandales takımı, Juglandaceae familyası ve *Juglans* cinsinde yer alır. *Juglans* cinsi içerisinde günümüzde özellikleri belirlenen 18 türden en önemlisi ve üstün meyve kalitesi ile ceviz denildiğinde ilk akla gelen, “Anadolu cevizi”, “İran cevizi” ve “İngiliz cevizi” olarak da adlandırılan *J. regia*'dir. Ceviz, sert kabuklu meyveler içinde yer almaktadır. Meyve, ağaç üzerinde yeşil kabuk, sert kabuk ve iç cevizden oluşur. Kabuk kalınlığı yönünden çok değişik özellikler sunar. Çok ince kabuklu cevizlerin yanı sıra kalın ve sert kabuklu ceviz tip ve çeşitleri de bulunmaktadır. Ülkemizde *Juglans regia* L. ile az miktarda *Carya illinoensis* (Pikan cevizi) yetiştirilmektedir.

Cevizin kullanım alanları incelendiğinde; Ceviz ağacı yaprağından meyvesine ve kütüğüne kadar birçok sektörle ilişkilidir. Yeşil meyveler kabuk sertleşmeden önce gıda ve ilaç sanayinde, yaprakları, kabukları ve kökleri tanın ve boya sanayinde kullanılmaktadır. Ceviz yağı hem teknolojiye hem de resimde aranan kıymetli bir yağdır. Ceviz ağacı da mobilyacılıkta önemli bir hammadde olarak kullanılmaktadır.

Cevizdeki çoklu doymamış yağ asitleri olan alfa-linolenic ve linoleic asit insan sağlığı açısından son derece önemlidir. Besin değeri oldukça fazla olan ceviz, beyin için de oldukça yararlıdır.

Ülkemiz sert kabuklu meyve türlerinden cevizinde gen merkezi olmasına rağmen üretimde ve ihracata istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri; uzun yıllar aşısız, tohumdan çıkma fidanlarla bahçe tesislerinin yapılmış olmasıdır. Bu nedenle istenilen kalite ve verim yakalanamamıştır. Ancak günümüzde belirli çeşitlerle ve aşılu fidanlarla kapama bahçe kurulması hızla artmaktadır. Bundan dolayı verim ve kalitenin olumlu yönde etkileneceği düşünülmektedir.

Dünyada Üretim

Dünya'da kabuklu meyve üretimi içerisinde, ceviz yetiştiriciliğinin önemli bir yeri vardır. Dünyadaki toplam ceviz alanı 2008 yılında 799 milyon hektar iken, 2013 yılında %25 artışla 999 milyon hektara kadar çıkmıştır. Çin, dünya ceviz üretim alanlarından aldığı %43'lük pay ile ilk sırada yer almaktadır. Çini

sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Türkiye izlemektedir (Çizelge 1).

Dünya ceviz üretimi FAO verilerine göre 2013 yılında toplam 3.458 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Ülkeler itibarıyla dünya ceviz üretimine bakıldığında Çin toplam üretiminin %46'sını sağlayıp 1. sırada yer almaktadır. İran ise toplam dünya üretiminin %14'ünü sağlayarak 2. sırada yer almaktadır. ABD ise %13'ünü sağlayarak 3. sırada yer almaktadır. Türkiye ise toplam dünya üretiminin % 6'sını sağlayarak 4. sırada yer almaktadır (Çizelge 2).

Türkiye'de Durum

Türkiye'de bir çok sert kabuklu meyve yetiştiriciliğinin yanı sıra, ekolojik şartların uygun olması halinde ceviz yetiştiriciliği de yapılabilmektedir. Ülkemizde birçok yerde yaygın olarak yetiştirilmektedir. Ceviz ağacının en önemli özelliklerinden birisi, farklı iklimlere kolayca uyum sağlamasıdır. Bu da ülkemiz açısından büyük bir avantajdır. Oldukça farklı tüketim alanları olan ceviz bu meyve türlerinden sadece birisidir. Bu sebeple, ilkbahar geç donlarının hüküm sürdüğü yerlerde verim yönünden olumsuzluklar yaşanmakta ve ekonomik olarak yetiştirilmemektedir.

Türkiye'de 2014 yılı rakamlarına göre yaklaşık olarak 694 bin dekar alanda ceviz yetiştiriciliği yapılmakta olup istatistikî bölge birimleri sınıflandırmasına (IBBS1) göre Ege bölgesi toplam ceviz alanlarının %20'sine sahiptir. Bu bölgeyi üretim alanlarından aldığı %14 ve %13'lük paylar ile Batı Marmara ve Ortadoğu Anadolu Bölgeleri takip etmektedir. Ceviz üretiminin 2014 yılı rakamlarına göre 181 bin ton olduğu anlaşılmaktadır. Ceviz üretiminde ilk sırayı %20'lik payla Ege bölgesi ve % 18 ile Akdeniz Bölgeleri yer almaktadır (Çizelge 4). Türkiye'de ceviz üretiminin 212.140 bin ton olduğu 2013 yılında ihracat

14.171 bin ton, ithalat ise 30.479 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 5).

Ceviz tüketimi 217.996 bin ton olup Türkiye cevizde %92.7 oranında kendine yeterli bir ülkedir. Kişi başına ceviz tüketimi ise 2.8 kg'dır (Çizelge 5).

Sonuç

Cevizin kullanım alanları incelendiğinde gıda başta olmak üzere boya ve ilaç endüstrisi gibi geniş bir yelpazeye sahip olduğu görülmektedir. Dünyada ceviz üretiminde 1. sırada yer alan Çin'in liderliğinin yanı sıra diğer ülkelerde ceviz üretimine ilgi artmaktadır. Ceviz yetiştiriciliği geçmişte 3. sınıf tarım arazilerinden oluşan dağınık bahçelerde yapılmaktayken, günümüzde 1. sınıf tarım arazilerinde aşıllı çeşitlerle kapama ceviz bahçelerin kurulması şeklinde yapılmaktadır. Bu şekilde hem kültürel işlemlerin yapılması kolaylaşmakta hem de üretimde düzenlilik ve üretim miktarı artmaktadır. Buna bağlı olarak hem birim alandan alınan verim artacak ülkemiz kendine yeter duruma geldikten sonra dünya pazarından yeterli payı alabilecektir. Bu durumda hem çiftçi, hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Anonim, 2015. <http://faostat.fao.org/> ,29 Haziran 2015.
- Anonim, 2015. <http://www.tuik.gov.tr>, 04 Nisan 2015.
- Anonim, 2015b. Bekir Sıddık KOÇ , Hakan YAZAR, <http://www.bahcebittikleri.org/ceviz-yetistirciligi.html>
- Haskınacı, Ş., 2003. 'İTO Ceviz Sektör Araştırması. 2003.
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Web Sayfası, <http://ceviz.ksu.edu.tr>

Çizelge 1. Ülkeler itibarıyla dünya ceviz üretim alanı Kaynak: Fao, 29/06/2015

Ülkeler	Üretim Alanı (000 ha)					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Çin	275	305	350	420	425	425
ABD	90	92	96	99	109	113
Türkiye	85	87	91	93	100	109
Ukrayna	14	13	14	14	14	14
Şili	11	13	15	16	18	19
İran	60	60	60	63	64	57
Hindistan	31	31	31	31	32	31
Diğer	233	225	247	247	233	231
Dünya	799	826	904	983	995	999

Çizelge 2. Ülkeler itibariyle dünya badem üretimi (000 ton) Kaynak: Fao, 29/06/2015

Önemli Üretici Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	Ort Üretim	%
Çin	979366	1284351	1655508	1700000	1700000	1463845	46
İran	463000	433630	389985	450000	453988	438121	14
ABD	396440	457221	418212	425820	420000	423539	13
Türkiye	177298	178142	183240	203212	212140	190806	6
Ukrayna	83890	87400	112600	96900	115800	99318	3
Meksika	115350	76627	96476	110605	106945	101201	3
Fransa	20417	31737	38314	36476	33716	32132	1
Hindistan	36000	38000	36000	40000	36000	37200	1
Mısır	22445	20865	18389	20000	21608	20661	1
Diğer	354590	335600	359005	342821	357849	349973	11
Dünya	2648796	2943573	3307729	3425834	3458046	3156795,6	100

Çizelge 3. Türkiye sofralık ceviz alanları, üretim ve verimi

Yıl	Alan (da)	Üretim (ton)	Ağaç Baş. Verim (kg)	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
2010	413.932	178.142	33	5.441.051	3.643.380	9.084.431
2011	468.378	183.240	33	5.594.576	4.045.119	9.639.695
2012	552.019	203.212	34	5.977.397	4.541.958	10.519.355
2013	639.015	212.140	33	6.526.028	4.877.669	11.403.697
2014	693.947	180.807	26	7.000.897	5.374.456	12.375.353

Çizelge 4. Bölgelere göre Türkiye ceviz alanları, üretim ve verimi (2014) Kaynak: Tuik, 24-04-2015

İBBS1 Adı	Toplu Meyveliklerin alanı		Üretim		Ağaç Başına Ortalama Verim	Meyve veren yaşta ağaç sayısı	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı	Toplam ağaç sayısı
	(dekar)	%	(ton)	%	(kg)			
Ortadoğu Anadolu	92.851	13	21.558	12	26	836.754	445.491	1.282.245
Akdeniz	67.142	10	32.634	18	32	1.013.894	468.853	1.482.747
Batı Karadeniz	80.534	12	20.704	11	18	1.160.794	783.304	1.944.098
Ege	136.599	20	36.632	20	34	1.075.911	1.072.867	2.148.778
Doğu Marmara	72.603	10	20.433	11	33	614.695	397.934	1.012.629
Batı Anadolu	44.244	6	14.411	8	32	449.309	329.130	778.439
Orta Anadolu	36.855	5	3.065	2	10	322.268	383.642	705.910
Kuzeydoğu Anadolu	8.025	1	3.899	2	22	179.030	72.196	251.226
Batı Marmara	96.062	14	13.255	7	27	486.100	963.362	1.449.462
Güneydoğu Anadolu	40.374	6	8.916	5	21	429.729	190.075	619.804
İstanbul	2.486	0	428	0	18	24.250	48.885	73.135
Türkiye	693.947	100	180.807	100	26	7.897.000	5.374.456	12.375.353

Çizelge 5. Türkiye ceviz dış ticareti, tüketim ve yeterlilik derecesi

Yıllar ¹	Üretim (Ton)	İthalat (Ton)	İhracat (Ton)	Tüketim (Ton)	Kişi başına tüketim (kg)	Yeterlilik derecesi (%)
2009	177.298	46.004	6.383	207.560	3	81.4
2010	178.142	31.076	7.309	192.890	3	88.0
2011	183.240	46.338	13.711	206.394	3	84.6
2012	203.212	40.009	11.098	220.914	2.9	87.6
2013	212.140	30.479	14.171	217.996	2.8	92.7